

Kasti mõisa kool 1845 – 1878

Kasti mõisa ja valla kool 1879 – 1889

**Kasti valla kool, hiljem Haimre valla Kasti kool
1890 – 1932**

**Kool töötab 1879 – 1932 praeguses rahvamaja
hoones.**

**Haimre valla Kasti 6-kl.kool kolib 1932.aasta
sügisel uude koolimajja.**

Koostas Eha Kaljusaar 2012.a.

Kasti mõisa krahv Sievers

Kasti hariduselu 1845 – 1932

Külakoolide areng Märjamaa kihelkonnas oli hiline. Esimesed koolid – Kastis ja Haimres – alustasid tööd 1845 (või Haimres 1846) Haimres jäi kool tööle pidevalt, kuid Kastis juba järgmisel aastal ei saadud kooli avada, kuna „mõisa härrad olid ära sõitnud“. Kasti klakool töötas Loisul (talu juurde on paigaldatud tähisega kivi), samas hoones asus ka vallavalitsus ja vallakohus. Õppetöö toimus 4 päeva nädalas; 2 päeva pouistele, 2 päeva tüdrukutele. Kooliõpetaja sai mõisast rahapalga, samuti kooli töötamise ajal mõisa teenijate lauast söögi. Söömine toimus ka Loisul.

Kaarli – Hansu talu rehetoas töötas kaks aastat Kasti abikool. Siin õppisid õigeusuliste (veneusulised) lapsed, sest nemad keeldusid luterlastega koos õppima.
(Fotol Kaarli – Hansu talu, kus töötas kaks aastat Kasti abikool)

Kasti vallas ehitati uus koolimaja (1876 – 1879) mõisniku krahv Sieversi õhutusel ja ka mõninga materjaalse abiga mõisa poolt, endise Järgküla kõrtsi asemele (hiljem ehitati koolihoone Haimre rahvamajaks). Hoone valmimisega algas kohaliku haridusloo omapärasemaid perioode – nn. Krahvi-kooli aastad. Mõis sisustas kooliruumid, muretses õppevahendid, maksis õpetajatele palga (tolle aja kohta küllaltki hea palga), toetas ka vaesemaid lapsi toitlustamisega. Selle eest aga neil talupoegadel, kellel lapsi koolis ei käinud suurendati renti.

Õpetajana töötas Peeter Vaher, lõpetamata kõrgema haridusega, hea muusikamees. Õpilaste arv oli koolis suhteliselt kõrge, õppima tuldi siia ka teistest valdadest. Heast õppetöö tasemest annab tunnistust asjaolu, et Kasti külakooli lõpetajatel on jätkunud teadmisi tööks õpetajana.

Pärast 1886.a. reforme püüdsid talupojad vabaneda paruni ja pastori ideoloogilise võimu alt usu vahetamisega. Eriti rohkesti oli neil aastatel nn. vene usku minejaid Kastis. Krahv Sievers sellest vihastus ning lõpetas kooli toetamise mõisa poolt. Krahv lasi õpetajad lahti, viis ära koolimajast mööbli, isegi koolimaja juurde istutatud õunapuud lasi üles juurida. Õpetaja Peeter Vahtra isiklikud asjad olevat parun lasknud „plaanvankriga“ viia mõisa piirile ning sinna maha laduda.

Kasti kool jäi tööle tavalise külakoolina, töötades selles majas uue koolihoone valmimiseni 1932.aasta sügisel.

Esimene Kasti kooliõpetaja nimi ei ole teada, kuid 1848.a.töötab koolis Karl Op (Oppi).

Edasi olid õpetajad:

Peter Gersfeldt - 1859 – 1867

Jaak Sihver - 1867

Jaan Kütt - 1867 – 1872

Päro Matsar - 1872 – 1876

Nn. krahvikooli perioodil 1876 - 1886 oli õpetaja Peeter Vaher.

Tüdrukuid õpetasid tema ajal „preilid“

Otilie Freibusch – 1879 – 1880

Marie Hansen - 1880 – 1886

Edasi olid õpetajateks Kasti külakoolis:

Jaan Steinberg - 1886 – 1888

Jaan Simmermann – 1888 – 1890

Mart Kalde - 1890 – 1892

Jaan Usermann – 1892 – 1896

Aleks. Kerner – 1897 – 1905

Madis Ester - 1905

Johannes Kibus – 1906 – 1908

Mihkel Kroonmann – 1908 – 1921

Kodanliku Eesti perioodil jäi Haimre vallas külakoolidest tööle ainult Kasti kool, mis 1921.a. muutus 4.-aastaseks ja 1926.a. 6.-aastaseks algkooliks.

1921.a. – 1931. a. oli koolijuhatajaks Eduard Ohtra. 1932.a. Jaan Kranfeldt – Kurepalu.

Mart Kalde
Kasti kooli juhataja 1890-1892.

Mart Kaldre
Lõesti kooli juhataja
1890-1892

Kasti krahvi koolist vabariigi koolini.

Kuulsusriikka 90-aastase minevikuga Haimre algkool Märjamaal. Kui Kasti krahv maksis õpetajatele palgad ja andis mööbli.

Nagu Kasti, praeguse Haimre algkooli kroonikas kirjutatult seisab, on esimene kool Kasti asutatud 1845. aastal Kasti majoraatmõisa omaniku krahv Sieversi poolt. Õpetust antud koolis 2 päeva nädalas poistele ja kaks tüdrukutele. Esimesteks Kasti algkooli õpetajateks, kes ühtlasi täitnud ka mõisa-kohtu ja Kasti valla kirjutaja kohuseid, olnud: Peeter Jassenfeldt, Jaan Siiver, Karl Oppi, Jaan Kütt ja Päärn Koha. Nende ajal antud õpetajatele ka mõisa perelauas süüa.

1876.a. asutanud aga krahv P. Sieversi poeg Charl Sievers, ratsaväe kindral vene väes ja Kasti mõisa uus omanik, Kasti Järgküla kõrtsimaja ruumidesse (? vt. pala nr. 7) uue kooli. Uude koolimajja ehitatud 2 paralleelklassi: üks poistele, teine tüdrukutele ja vastavad ruumid kahele õpetajale. Koolimaja krahv annud küll Kasti vallale (? vt. nr. 10), kuid endale ta jätnud õiguse kooli inspektori osa etendada, õpetajaid palgata ja lahutada lasta. Kooliõpetajate toad sisustanud krahv omal kulul pehme mööbliga ja muude mõnususustega. Pidanud mõisa palgal kooliõpetajatele teenija ning hoolitsenud kooli kütte ja valgustuse eest (? nr. 5). Palka maksnud krahv kummalegi õpetajale 300 rbl. (?) aastas, mis oli tolle aja kohta kõva tasu. Peale selle prii heina- ja karjamaa loomade tarvis. Krahv Sievers kui tolleaja kohta haruldaselt vabameelne mõisnik soovinud, et valla rahvas oleks jõukas ning haritud. Kehvamatele õpilastele annud nädalas 10 naela leiba ja 3 naela silku, prii õppeabinõud ja valmisriided. Vanematel - rendikoha pidajatel, kes oma lapsi pole tahtnud kooli panna, tõstnud renti ja ähvardanud koha pealt minema kihutada.

Õpetust antud koolis eesti keeles. Õpetatud usuõpetust, saksa keelt, rehendamist, geograafiat, ilukirja,

(Kinkeakt)

Sel 28. augustil 1890 aastal on Herra Graf Sievers Kasty uus koolimaja kõrvaliste hoonedega ja kõigi maa-
ga Kasty vallale kinkinud kooli ja kohtu pruukimiseks
mälestuseks, et sel päeval 45 aastat täis olid, et
kindral Graf Karl Sievers 3-me vene keisride al on
Offitser olnud.

Täna sel päeval annab al nimetatud volivõtja seda
maa ja majad Kasty valla kätte nende tingimustega:

1. et Kasty vald seda majad üksi kooli ja kohtu
tarvis edaspidi pruukida lubab ja
2. et sadulsep Piepenberg nõnda kui moisa üirimees
veel oma aasta täis seal elama jäeb nenda kui moisa
korteris. Üiriraha, mis Piepenberg maksab saab vallale
moisa poolt tagasi antud.

Selle maa tüki ja majade peale lubab Graf Sievers
Herra üks kaart ja kontrakt lasta teha ja kohaliku koh-
tudes on kuluga kimitada ja valla kätte anda.

Kasty moisas, kindral Graf Sieversi nimel sel
31. oktoobril 1890

Förstermeister Ed. Brasche.

Selle juures olivad:

Moisa politsei Paul Jürgens

L. Fröming

Üleval nimetatud kingituse akt sai valla talitaja
poolt ja volikogu poolt tänuga vastu võetud:

Talitaja: Dionisi Jänts

Volimähed: C. Vanem

Jüri Treial

Karel Lep

Koolihooneks ehitatud Järgküla kõrts (1876 – 1879, praegune rahvamaja).

Siin töötas 1879 – 1932 Kasti valla- ja algkool.

Kasti kool 1908.aastal, keskel õpetaja Johannes Kibus.

Madis Ester

1905-1906

Lasti kooli juhataja

Madis Ester
Kasti kooli juh.,õp.1905-1906 a.

Mihkel Kroomann
Kasti kooli juh.,õp. 1915 - 1921

Rosalie Taras – Ohtra, õpetaja 1923 - 1934

Aliide Tiits – Haljaste, õpetaja 1925 - 1949

Õpetaja
1925 - 1949. a.

1931. a. 31-aastane
Olliola Tirts - Grünberg - Kooljaste

Kasti algkool IV klass 1924. aastal.

I (istuvad) Johannes Reinfelt, Elviine Kornak, Eduard Ohtra, Rosalie Taras, Helmy Laas, An Kadakof, Artur Unga.

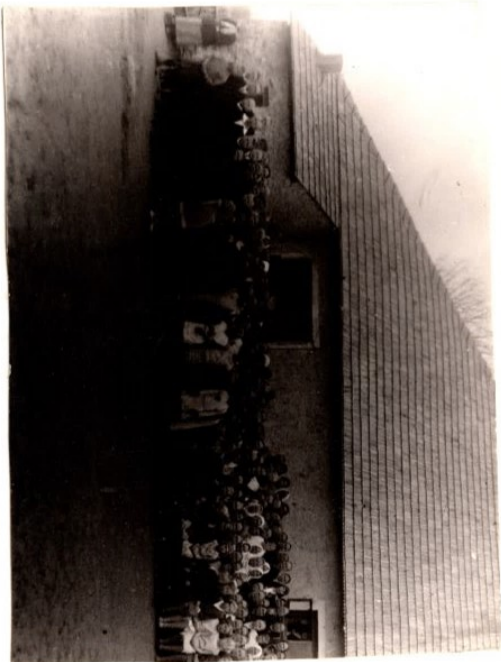
II (seisavad) Elmar Luuberg, Alfred Adamson , Juuli Paavel, Hans Nort, Elviine Reose, Karl Luik. (Pildil on Kasti 4.kl.algkooli 4.klassi õpilased 1924.a.)

Kasti kooli õpetajad 1927/28 õ.-a.
Seisab Eduard Ohtra, istuvad
E.Looman ja V.Tedder

Eduard Ohtra
Kasti kooli õp.1921-24; juh.1924-31

Rodnaya zemlja

1932/33

*Sada potat
pocet t. 4. 1933
matrona*

Kasti kooli lõpetajad 1930/1931 õppeaastal.

Õpetajad: A. Haljaste, A. Reinberk, M. Taras, püsti juh. Eduard Ohtra.

Ülesvõtted tehtud 1931/32 koolimaja tagaküljel (praegune rahvamaja)

<http://dea.nlib.ee/fullview.php?frameset=3&showset=1&wholepage= suur&pid=s512959&nid=137829>

Uus hoone läks maksma 6 miljonit senti. Õnnistamine oli möödunud pühapäeval.

Kohaliku õpetaja imetlustäratav suhtumine meie haridusoludesse.

Läinud pühapäeval¹ õnnistati pidulikult sisse Haimre valla uus algkoolihoone. Määratud ajaks kogunes koolihoonesse ümbruskonna elanikke, kutsutud võõraid kui ka kooli endiseid ja praeguseid õpilasi. Vaimulik talitus peeti õpetaja Lääne ja Märjamaa preestri Samardini poolt. Õnnistust kaunistas oma lauluga Haimre noorsoo ühenduse laulukoor.

Koolimaja saamisloost andis ülevaate vallavanem K. Tamverk², kuna päevakohase kõnega esines koolijuhataja Kranfeldt³. Läänemaa koolivalitsuse poolt andis agarale vallale ja kohalikele haridustegelastele paremaid tervitusi ja õnnesoove üle maavalitsuse haridusosakonna juhataja E. Soosaar. Tervitusi öeldi veel Orgita kodumajanduskooli õpetaja prl. Siilaki, Läänemaa õp. liidu esitaja hra Tuisu j.t. poolt. Haridusministrilt oli saabunud tervitustelegramm, kuna koolnõunik M. Univer oli saatnud päevakohase läkituse.

Õhtul järgnes uues hoones pidu, kus esines kontserdiga jällegi ülalnimetatud laulukoor. Rahvast oli õnnistamisel kui ka õhtul tulnud kokku otse erakorraliselt, ning uue koolihoone avamine osutus meeoleurikkaks suurpäevaks kogu valla elanikele.

Haimre algkool töötab praegu kuue klassikomplektiga ja 180 õpilasega ning on seega üheks suuremaks algkooliks maakonnas. Uus hoone on nüüd kõigiti eeskujulik ja läks maksma ligi 5 miljonit senti. Ehitus viidi valla poolt läbi majanduslikul teel vallavanema tegelikul juhtimisel.

*

Käesoleval juhul ei saa minna mööda õpetaja Lääne vaenulikust suhtumisest meie koolioludele, mis kooslijates äratas üldist imestust ja võõrastust. Nimelt rõhutas õpetaja oma kõnes, et Eesti praegune kool olevat võrdlemisi madala tasapinnaga ja sisaldavat mitmeid puudusi. Kust õpetajahärra on omandanud sarnase seisukoha, see jäi kuulajaile arusaamatuks.

¹ 20.11.1932

² Õieti: Karl Tamberg

³ Eestistatult Kurepalu, kauaaegne koolijuhataja.

7. H A I M R E S.

Haimre valla Kasti 6klassiline algkool asus 1931/32. õppeaastal 1879. a. Kasti mõisa ja valla ühisel jõul endisest Järgküla kõrtsihoonest ümberehitamise teel saadud koolimajas. Täitnud kunagi mõisakooli ja vallakooli ülesandeid, oli see hoone nüüd 6klassilise algkooli jaoks kitsaks jäänud. Sellepärast oli Haimre vallavalitsus hakanud ehitama 1929. a. uut koolimaja, mis pidi valmima järgmisel õppeaastal.

Ruumid selles vanas koolimajas olid madalad, hämarad, paest välisseinad olid niisked. Selles hoones oli kolm klassiruumi, juhataja ja kooliteenija korter ~~ia~~ ning köök õpilaste jaoks.

Koolis oli neli õpetajat. Peale juhataja ja minu oli veel kaks naisõpetajat, kes olid korteris koolimajast kolm km eemal Haimre mõisa keskses olevas hoones, kus ühtlasi asus Haimre vallavalitsus. Ka mina sain korteri sinna vallasekretäri kasutuses oleva korteri ühte väikesesse tuppa. Kostile sain sekretäri perekonda.

Kasti kooli ümbruskond oli nii majanduslikult kui ka kultuuriliselt rohkem arenenud, kui Martnas. Kuid Martnas tundusid õpelased rohkem südamlikena kui Kastis.

Juhataja P. Kochtitsky oli suurte kogemustega koolimees ja minul oli temalt mõndagi õppida. Üldiselt olime mõlemad uuendusmeelsed. Ka tema asutas lootusringi, andis õpilastega välja õpilasaiakirja. Asutas ühena esimestest Eesti koolides seinalehe, mis ilmus järjekindlalt igal nädalal, olles väliselt küll tagasihoidlik ja mille sisu oli põhiliselt P. Kochtitsky enda sulest.

Klassid olid komplekteeritud : I+II+III, IV ja V+VI kl. Minust sai IV klassi juhataja. Selles klassis oli kaks venda Jaan ja Ermi Littover. Mina polnud varem nime Ermi kuulnud. Pidasin seda nime Ernst lühendiks nagu näit. Juku on lühend sõnast Johannes. Nii kutsusingi teda Ernstiks. Poiss klassis ei protesteerinud, kuid kodus oli pahandanud tema nime moonutamise pärast. Poisist sai hiljem silmapaistev joonistaja ja isetegevuslik kunstnik (majanduslik kehvus ei võimaldanud temal kunstikooli astuda), kelle teised on Raplas, kus ta praegu elab, laialt tuntud. Ka minule kinkis ta ühe maali, mis praegu minu eluruumi seinale ehib. Ka valmistas ta minu eksliibrise kavandi.

Võtsin aktiivselt osa kohalikest kultuurielust. Minust sai kohaliku kultuurharidusliku organisatsiooni Haimre Noorerahva Ühingu segakoori juhataja. Esinesime pidudel ja suuremate pühade ajal Märjamaa kirikus. Olles juba seminaris aktiivselt tegelenud näitekunsti harrastamisega,

huvitusin Kastiski sellealast tegevusest. Kuna pidude kavast moodustas näidend põhilise osa, tuli igaks peoks leida mõni rahvale huvi pakkuv näidend. Enamasti olid need kergemasisulised rahvatükid. Kuid eelmisel aastal enne minu Haimresse tulekut oli jõdu katsutud koguni Kitsbergi "Kosjasõiduga". Selle muusikalise partii pidi täitma hiljuti asutatud sümfonjettorkester, kes aga oma ülesandega toime ei tulnud ja olukorra päästis Tallinast orkestri koosseisu värvatud klaverisaatja.

Nii möödus esimene kooliaasta Haimres. Minu igapäevane koolitee Haimrest Kasti koolimajani viis mööda uuest ehitatavast koolimajast. Näis, et uut järgnevat 1932/33. õppeaastat võib alustada juba uues koolimajas Koolijuhataja P. Kochtitsky algatusel esitas Haimre vallavalitsus Haridusministeeriumile ettepaneku nimetada uus koolimaja Haimre 6klassiliseks algkooliks. See ettepanek kinnitati.

Haimre vallavalitsus kuulutas välja Haimre koolile juhataja ja 2 õpetaja valimise. P. Kochtitsky kandideeris juhataja kohale. Mina polnud aga unustanud, et koolinõuniku ettepanekul pidin juhatajaks saama mina. Sellepärast kandideerisin ka mina juhataja kohale. Sellest teada saanud võttis P. Kochtitsky oma kandidatuuri tagasi, sest ta kartis, et ta minuga võistelda ei suuda. Olin küllalt suure populaarsuse võitnud. Valimiste käik kujunes aga keeruliseks ja mulle ebasoodsaks. Juhataja kohale oli kandideerijaid ka mujalt. Üks neist oli sots Kikas Viljandimaalt Pika-silla koolist (mina polnud ennast otseselt ühegi parteiga sidunud). Selle sotsi töö kandideerima Läänemaa Maavalitsuse administratiivosakonna juhataja sots Jaan Nurk. Administratiivosakonna juhataja käis vallavalitsusi revideerimas ja tema mõju oli suur. Sellepärast sai Kikas valimistel märksa rohkem häält, kui mina. Muuseas Jaan Nurgal oli otse vallamaja kõrval elukoht ja asutalu, ametikoht oli Haapsalus.

Edaspidine sündmustekäik kujunes aga ülimalt huvitavaks. Oli toimunud jälle Haridusosakonna juhataja vahetus. Mõningate seadustest kõtvalekaldumiste ja ka omavolitsemise pärast oli juhataja Tänav HO juhataja kohalt vabastatud. HO juhatajaks oli jälle saanud asunike partei liige jurist Evald Soosaar. Kehtis niisugune kord: kui vallavalitsus polnud 1. augustiks esitanud administratiivosakonnale kinnitamiseks valimiste tulemusi, hakkab HO ise õpetajaid ja juhatajaid kohtadele üheks aastaks määrama. Valimised Haimre vallas olid toimunud 20. ~~augusti~~ ^{juuli} paiku. Mõni päev hiljem kutsus HO juhataja Soosaar minu Märjamaa lähedal asuvasse Orgita Kodumajanduskooli, kuhu ta oli tulnud oma pruudi juurde, kes oli üks Kodumajanduskooli õpetaja. Seal ütles HO juhataja E. Soosaar mulle

"Ma ei tea, kes Teie olete (parteilise kuuluvuse järgi J.K.), kuid ma tunnen Teie venda. Aga sotse ei salli ma silmaotsaski!" Teie andke kohtusse kaebus õpetajate valimiste kohta Haimres (temal oli juba kaebuse tekst valmis kirjutatud). Teie kaebus niikuinii tühistatakse. Aga niikaua, kui kohus pole Teie kaebuse asjus otsust teinud, ei tohi Maavalitsuse administratiivosakond valimiste protokollki kinnitada. Kohtu otsus võib aga selguda alles kusagil augusti keskpaiku. Selle aja sees on aga möödunud tähtaeg 1. august, millise ajani valimised peavad kinnitatud olema. Siis ma määran Teid üheks aastaks, nagu määramise kord ette näeb, Haimre algkooli juhatajaks. "Hindmused arenesidki täpselt nii, nagu HO juhataja ette nägi. Küll võisid pärast arminstr. osak. juhataja J. Nurk ja kandudaat Kikas pärast nõrdimusest kukalt kratsida, kuidas neid üle kavaldati.

Uus koolimaja siiski õppeaasta alguseks valmis ei saanud, nii et õppetööd tuli alustada veel vanas majas.

11. oktoobril asusime uude majja. Lootsin, et õpilased tunnevad suurt rõõmu uute avarate värviküllaste ruumide pärast. Mu üllatus oli aga suur, kui õpilased algul uusi ruume võõrastasid; nad olid nii harjunud oma endiste madalate hämarate ruumidega. Eks nii võõrastati esimesi lampe, kui need ilmusid peergude asemele, mille suitsu ja tahmaga oldi aastasadu harjutud.

20. novembril toimus uue hoone pidulik avamine. Vaimuliku talituse pidas Märjamaa koguduse pastor Lääne. Selle asemel, et hakata uut hoonet sisseõnnistama, nagu kombeks oli, hakkas ta tuld ja tõrva valama praeguse kooli ja õpetajate peale. Koolis ei tehtavat muud kui savioinaid ja tantsitavat, õpetajate elu olevat amoraalne jne. Lõpuks tulid nii öelda moka otsast ka mõned õnnistussõnad. Kui hiljem Märjamaa Õpetajate Ühing nõudis pastorilt kirjjalikku seletust oma väidete põhjendamiseks, sai Ühing vastuse: "See on vist esimene kord ajaloos, et algkooli kooliõpetajad pärivad aru oma koguduse õpetajalt tema jutluse kohta. Oma jutluse eest vastutan ma Jumala ja piiskopi ees, mitte aga algkooli, kooliõpetajate ees." Tagurliku pastori "jutlus" leidis teravat pilamist "Õpetajatelehes."

Uues hoones oli 6 klassiruumi, väike võimlariikum, käsitööklass, juhataja ja kooliteenija korter, suurem keldriruum ja keskkütte ruum esimese korruse põranda all. Uuel hoonel oli nimelt keskkütte-haruldane nähtus selleaegsetes maakoolihoonetes. Kui kool asus Kastis, polnud vajadust internadi ruumide järele. Uus hoone asus aga nüüd kaugemal Haimre valla äärealadest: Mõisamaa-Metsküläst, Mõisamaa asundusest, Jõeääre külast. Need õpilased, kes neilt äärealadelt senini olid käinud Velise ja Märjamaa valla koolides, tahtsid nüüd oma valla uude koolimajja tulla. Mõõdapääsmatu

oli internaadi avamine. Kuhu aga see paigutada? Nende õpilaste arvel, kes tulid teistest valdadest nüüd oma valla uude kooli, oli õpilaste arv kasvanud 184-ni - suurim õpilaste arv, mis Haimre koolis kunagi on olnud. Kool asus tööle senise kolme komplekti asemal 6 komplektiga, nii et klassiruumid olid kõik hõivatud. Magalateks tuli loovutada võimla ja käsitööklass. Tütarlaste võimlemine toimus nüüd magala tõttu veel kitsamaks jäänud võimlaruumis, poiste võimlemine aga alumise korruse koridoris. Käsitööklass, kus oli väike pliit, jagas peale nägemistuumi oma pinda veel internaadi söögiruumiga. Nii oli uues hoones kohe ruumikitsikus käes. Kooli asendiplaanil oli küül ka internaadi hoone asukoht märgitud, kuid vallal puudus kandejõud kahe uue hoone ehitamiseks. Hiljem hakkas õpilaste arv kahanema, nii et magalateks jäid kaks klassiruumi, ja sööklaks käsitööklass; sellega näis internaadi probleem lahendatud olevat.

Uues hoones juhtus aga muidki häireid ja üllatusi. Vaatamata kütmisele ei tahtnud ruumid kuidagi soojaks minna. Lõpuks tuli khaa kohale kutsuda asjatundja asutusest, kes keskkütet oli monteerinud. Ja mis selgus: radiaatorite ventiilid olid kinni keeratud. Selle asja eellugu oli aga järgmine. Keskkütte monteerijad olid ühe kohaliku mehe välja õpetanud keskkütte kütjaks. Mina siis veel kohalikke elanikke lähemalt ei tundnud. Kooli hoolekogu liikmed, kes neid kohalikke tundsid, leidsid, et sõlmelel mehel pla viga, aga selle naine olevat niisugune metsaline, et see võivat lapsed koolis maha lüüa. Soovitasid palgata ühe teise mehe, kes koolimaja ehitamisel töötanud ja ka keskkütteasjandust ehk veidi tundvat. Nii ma siis ka nende nõuande järgi tegingi. See väljaõpetatud mees oli aga kättemaksuks kõik radiaatorite ventiilid kinni keeranud.

Keskkütet köeti küttepuudega. Iga talupidamine oli kohustatud tooma kütteks ühe rm küttepuid. Enamasti polnud see kütte just kõige parem. Kord tõi keegi peremees ühe rm hästi kuivi kasepuid. Tuli ahjus lõõmas. Äkki süttis ahju korstnaga ühendav lõõr, umbes 1,5 m pikk. Selgus, et lõõr oli tehtud kahetollistest laudadest ja krohviga üle vööbatud. Võib olla, olid laudad algul toored ja pidasid mõni aeg vastu.

Koolihoone alumise korruse seinad olid ehitatud paekestest sisemise tellisevoodriga. Paas oli ammutatud sellest samast keskkütte ja keldrisüvenist. Nende ruumide pörandaks oli jäänud peale pae ammutamist viimane tasane looduslik paeikiht. Talv sai mööda. Kevadel lumetuslamise aegu tungis keldrisse umbes 25 cm kõrgune veekiht (keldri pörandapind oli 3x20 m + keskkütteruum umbes 3x4 m). Ettevõtja oli lootnud pörandategemise arvel endale suurema tulu jätta. Nüüd tuli see ikkagi teha. Pörand ja seinete alumised pinnad umbes 60-70 cm kõrguselt kaeti algul vesiklaasiga, sellele valati peale umbes 3-4 cm paksune tsemendikiht.

Järgmisel kevadel lumesulamise aegu juhtus niisugune lugu, et põhjavesi tõstis kogu keldri pikkuses pörandi keskelt kummi ja tekitas pörandi kattesesse pika praod. Nüüd ei jäänud muud nõu üle, kui eraldada kesk-kütteruum muust keldrist umbes 3/4 meetri kõrguse vahesainaga, katta need pinnad metallisõrestikuga ja valada üle ca 10 cm paksuse tsemendikihi. Nii saadi see keldriosa veekindlaks. Ülejäänud keldri pinnale veeti savi umbes 30 cm paksuselt ja sellele valati pörand. Keldri kõrguseks jäi umbes 180 cm, nii et täiskasvanud inimene võis seal ikkagi sirgelt käia. Sellega olid veehädad kõrvaldatud.

Koolimaja ümbrus oli jäänud peale ehitamist täis igasugust ehitusprahti ja lauarämpsu. Ma ei tea, kas ehituse ettevõtjal ei olnud kohustust ümbrus korda teha. Igatahes nõudis esimesel kevadel kogu koolipeirelt suurt tööd, et kooliümbrus korda saaks. Aga see ümbrus oli enamasti lage põld. Ainul koolihoone idanurga lähedal kasvas grupp vanu vahtraid. Need pärinesid ajast, kui seal oli olnud väravavahi maja. Nimelt kohe seal lähedal oli olnud Heimre ja Kasti mõisa piir. Heimre mõis ehitas piirile kahe kõrge tulbaga värava, tulpade alused olid veel alles. Värava juures oli väike väravavahi maja. Väravavaht oli kohustatud väravad avama, kui mõisasaksad sealt tahtsid läbi sõita. Kui saksad kellahelina-ga lähenesid, kogunes värava juurde ümbruskonna talulapsi. Sakstel olnud seks puhuks kott vaskmüntidega kaasas. Nad pildunud siis lastele vaskmün-te ja lõkerdanud siis naerda, kui lapsed üksteise võidu neid münte püüdnud.

Tuli asuda kooliümbruse planeerimisele ja haljastamisega, milleks tõhusta abi sain just sel ajal Tartus korraldatud kooliaianuduse kursused koolijuhatajatele. Vallavalitsus eraldas maatiikist, mida kasutas vallasekretär põllunaana koolile 0,75 ha suuruse osa. Ilupuude ja põõsaste ning viljapuude istikute saamine oli sel ajal hästi korraldatud. Tartu Ülikooli Kastre õppe-katse metskonnast saadeti koolidele müügil-olevate puude ja põõsaste istikute nimekiri. Selle põhjal koostati tel-limus ja istikud võeti hiljem Märjamaa raudteejaamas hästi pakitult vastu ühes hinna tasumisega. Samal viisil saadi viljapuude istikud ETK Põltsamaa puukoolist. Sel ajal tegutses Rapla-Virtsu kitsarööpmeline raudtee.

Vallavalitsuse poolt piirati koolile eraldatud maatiiki puittaraga.

Ühe õunapuuaugu kaevamisel tuli maa seest välja umbes 15 cm läbi-mõõduga pronksesemete pundar. Seal oli pronksõrnused, pronksspiraalide

ja pronkskettide katkendeid, ehtenõelu jm. Kõik need esemed olid põlemisjälgedega, nähtavasti tules olnud ja sellepärast tarvitamiskõlbmatuks muutunud ja ja ära visatud. Kui see leid teatavaks sai, panid arheoloogid kooliümbruse muinsuskaitse alla. Seal ei tohtinud enam ilm nende loata kaevamisi teostada. Kuna aga need sundkaevamised (ehitatava sauna ja koolihoone edeleküljele rajatava teealuse lahtikaevamine) erilisi tulemusi ei andnud, lubati edaspidi kaevamisi teostada ilma eriloata. Kui aga seal juures satutakse luustikele, siis kaevamised katkestada ja teatada arheoloogidele. Et koolihoone rajatakse endisele muistsele kalmele, see selgus keldrisüvendi kaevamisel, kui sealt leiti kolme luustiku asukohad. Nende luustike avastamise järel toimusid arheoloogilised kaevamised nii rajatava hoone alusel kui ka lähemas ümbruses, nii palju, kui seda võimaldasid sinna kuhjatud ehitusmaterjalid. Kaevamised teostati arheoloog Richard Indreko juhtimisel. Haimre kalme on andnud mõndagi meie muinasteaduse rikastamiseks. Arheoloog Jüri Seliranna teoses "Eestlaste matmiskombed varafeodaalsete suhete tärkamise perioodil" on erisuguste leidude tabelites Haimre kalmat nimetatud üle 40-ne korra. Üks huvitavamaid leide, mis on leitud küll varem, aga on seostatud Haimre kalmega, on kahepoolse teraga mõõgateramik, mille kesksoonel on ühel pool vasktraadist pealiskiri: † S †, teisel küljel

Sellist pealiskirja ei teata senini mitte ühelgi teisel mõõgateramikul kogu maailmas. Ulalnimetatud teoses on toodud leheküljel 54 Haimre kalmes teostatud arheoloogiliste kaevamiste üksikasjilik plaan. Sellel plaanil on märgitud ka 1948. a. kevadel arheoloog E. Ariste poolt väljakaevatud kivikirst, milles asus naise ja lapse luustik. See kirstu koht avastati 1947. a. sügisel, kui sinna hakati kaevama elektriposti auk. Vastavalt varem, nimetatud korraldusele kaevamised seal katkestati.

Hoogsalt arenes Haimre koolis õpilaste isetegevus, kus juhendajate-na peale minu löid aktiivselt kaasa õpetajad Anton ja Vilhelmine Ulpus. Ühel aastal sai kool sel alal vabariikliku autasu, milleks oli riigivanema Konstatiin Pätsi büst. Hoogsalt arenes koolidevaheline mitmesuguste albumite vahetus ka Soome, Ungari ja Itaalia koolidega. Intensiivne oli ka õpilaste isiklik kirjavahetus mitme Eesti, aga ka ühe Soome kooli õpilastega. Selleks saadeti korraga teele terve pakk isiklikke kirju, millele saabusid samuti pakis vastused.

Peale sapirografeeritud ajakirja "Leek" ilmus igal nädalal seinaleht "Nädal" nüüd juba formaadis 150 x 60 cm, mida toimetasid järjekorras

korras IV, V ja VI klass, vahel erinumrina ka nooremad klassid. Seinaleht sisaldas laste jutukehi, kuuletusi, päevasündmusi, joonistusi, üldse kõike, mis laste silmaringi ulatus.

Koolis tegutses lootusring, Noorte Punase Risti Ring, Noorte Kotkaste ja Kodutütarde rühm.

Vanast Kasti koolist oli vähe tuua uude koolimajja korralikku inventari, õppevahendeid ja raamatukokku raamatuid. Tuli mõne aasta jooksul uuendada kõik kooliõpingid, muretseda ja endal valmistada õppevahendeid, täiendada raamatukogu. Õpilaste õppetarvetega varustamiseks töötas õpilaste enda juhtimisel koolikooperatiiv. Seal saadud tulu arvel muretses lootusring kõik kirjastus "Looduse" poolt väljantud "Looduse Kuldraamatu" sarjad, mis pakkusid huvitavat lugemisvara.

Pedagoogilise töö praktikas oli võetud suund tollel ajal Joh. Käisi poolt teostatavale kooliuuendusliikumisele. Rohkesti kasutati tööjuhiseid iseseisvaks tööks, kontrolltöid jm. Kõige selle tõttu oli Haimre kool tuntud kaugemalgi oma piirkonnast.

Mitmeid muudatusi tõi kooliellu Nõukogude korra kehtestamine 1940. aastal. Kool muudeti 7klassiliseks mittetäielikuks keskkooliks. Toimus õpetajate vahetumisi. Olid sunnitud lahkuma tublid õpetajad Vilhelmine ja Anton Ulpus.

Mitmesuguste sündmuste keerisesse sattus Haimre kool 1941. a. algul Suur Isamaasõda. Olgugi, et Haimre kool ei asunud otse suuremate liiklusteede ääres, ei jätnud sõjasündmused seda puutumata. Haimre kool asus Märjamaa alevust umbes 6 km kaugusel. Suur Isamaasõda algas 22. juunil 1941. a. Juba kahe ja poole nädala pärast olid saksa motoriseeritud üksused Märjamaal ning algas 10.-15. juulini kestnud Märjamaa lahing. Lahingumüra kostis Haimresse, üle metsa tõusid põlevate hoonete suitsusambad. Põles maha Märjamaa kirik. Ei tea, kust lastult lendasid mõned mürsud vihinal Haimre koolimajast mööda. Olid need koolimaja pihta suunatud? Märjamaa lahingu lõppvaatus toimuski Haimres. Olles Nõuk. Armees üksuste poolt Märjamaa alevist välja tõrjutud, koondusid saksa armee üksused viimaseks vastupanuks end. Haimre mõisa keskusesse. Umbes keskpäeva paiku algas lahing. Nõuk. armee üksused ründasid mõisa keskust kahest suunast tankide toetusel. Sakslased olid kaitsel mõisa keskust nendel suundadel piirava kõrge kivitara taga. Üks nõuk. tank süüdati põlema teine jäi liikumisvõimetuna paigale. Sakslased läksid vasturünnakule. Nõukogude üksuste rünnak ebaõnnestus. Rünnak nõudis neilt kahe sõduri elu. Rünnaku käigus tabas Haimre koolimaja üks väikekaliibrilise kahuri mürsk, arvatavasti tanki kahurist lastuna. Mürsk tungis läbi teise kor-

1932.a.sügisel kolis koolipere uude koolimajja. Ümbrus oli lage, kasvasid ainult vahtrad tulevases iluaias. 1933.a.kevadel teostati esimesi planeerimisi ja algas kooliümbruse haljastus, mis kestis mitmeid aastaid.

1933.aasta kevadel algab kooliümbruse kujundamine.

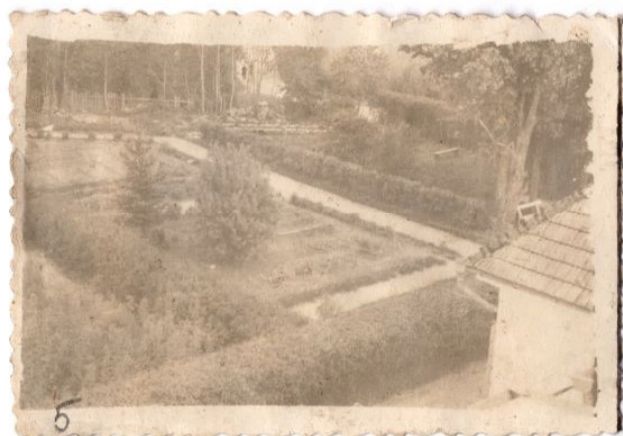
Vaade iluaia kujundamisele.

Nurk kooliaiaast, mis kasutusele võeti.

Tütarlapsed, lillekasvatuse võistlusest osavõtjad lillepeenraid seadmas.

Vaade iluaiale.

Viimase kümne aasta jooksul on puud-põõsad kasvanud, kaistes koolimaja tuulte ja maanteetolmu eest.

Rühm kaski ja läätspuuhekk maantee ääres.

Vaade koolimajale loodest, uue spordiväljakupoolsest küljest.

Viirpuuhekk kirdepoolsel küljel

Aianurk loodepoolsest küljest.

Aianurk põhjapoolsest küljest.

Vaade kiviktaimlale.

Opetajad 1952./55.o.-a. A.Uipus, H.Kivik-Õunapuu, K.Tarvas-Õhtra, A.Haljaste, Direktor Jaan Kurepalu, V.Brutus-Ulpus (uues 1932.a.sügisel avatud koolimajas)

Hilda õunapuu õp.1932-33,1952-74

Vilhemine Ulpus õpetaja 1932-41

Wilhelmine
Fischler-Alm
1932 - 1941

Osvald Ellmann-Eltermaa
õpetaja 1934-1935 õ.-a.

Õpetajad 1935-1936 õ.-a.
Seisavad juh. Jaan Kurepalu, A. Ulpus
A. Haljaste, M. Schmuul, V. Ulpus

Õpetajad 1934-1935 õ.-a.
A. Haljaste, juh. J. Kurepalu, O. Ellermaa, V. Ulpus

Õpilased ja õpetajad kooliõuel
Paremas gr. Hilda Õunapuu

Valges m. Juhataja Jaan Kurepalu

Flöcimina Kodentitrad
1939. a. direktor Kurepaaluga

Kodentitrad J. Veermann / Lööna-
metsa erakogust, 18.05. 2002. a.

Flaimre kooli kodutütarde
rühma tööst 1936.-40. a.

15. jaanuaril 1936. a. asutati Flaimre kooli kodutütarde rühm. Rühma vanemaks kinnitati Vilhelmine Alpus, abiks Hliide Haljaste.

Sooritati mitmeid järgukatsid. Võeti osa Haapsalu - Uuemõisas korraldatud Lääne ringkonna seivepäevadest. Soetati kõigile liikmeile vormiroivad.

31. det. 1936. a. toimus Flaimre algkooli noorte organisatsioonide omavaheline jõulupuu. Korraldasid Flaimre Algkooli noorte ring, noorte kotkaste Flaimre rühm ja kodutütred. Anti vastastikku kingitusi. Viibiti koos teelaues ja võeti vastu uus aasta.

1936.-37. a. Kodutütred olid agarad rahvaliule kogujad, tundes selles üleriigiliselt esikohale.

2. jaan. 1937-38 kooli noorteorganisatsioonide ühine jõuluõhtu.

5. veebruaril õpilasorganisatsioonide ühine teo- ja huviohtu.

27. märtsil noorte kotkaste ja kodutütarde ühine lõkkeõhtu.

26. mail kodutütarde rühmadevahelisel näitusel saavutas Haimre rühm II koha.

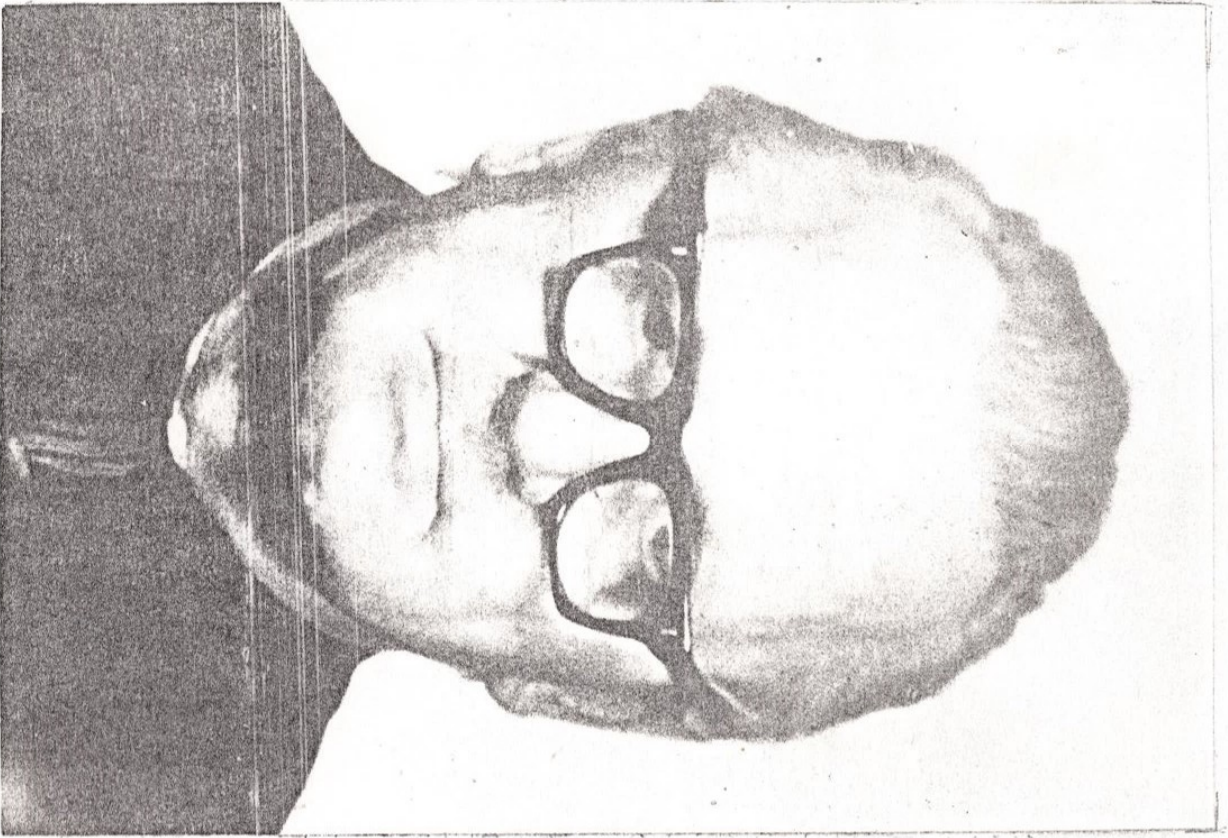
23.-24. juulil kodutütarde Haimre ja Mäeja-maa rühmade ühine laager Sipa jõe ääres. Tullis eelmisel aastal üleriigilisel rühmadevahelisel õppetöö võistlustel esimesele kohale, oli kodutütarde rühm sel aastal härra Riiqi vanema rändauhinna - hõbedast raamatu omanik.

Kodutütarde rühmadevahelisel rahvaliulki kogumisvõistlusel tuli kodutütarde Haimre rühm esimesele kohale. Individuaalselt esimese koha saavutas Haimre rühma liige Rosina Lundt.

Edukad olid kodutütred kodukaunistamisvõistlustel.

1938/39. a. korraldati Vabadussõjas langenute austamisõhtu koos noorte kotkaste rühmaga.

Kodutütarde rühm korraldas käsitöö kursused, kodukaunistamisvõistlused, pidu- ja lõkkeõhtu koos noorte kotkaste rühmaga.

Carl Uvén
öretagna 1947-48, 1950-58, 1979-85.
direktör 1958-79.

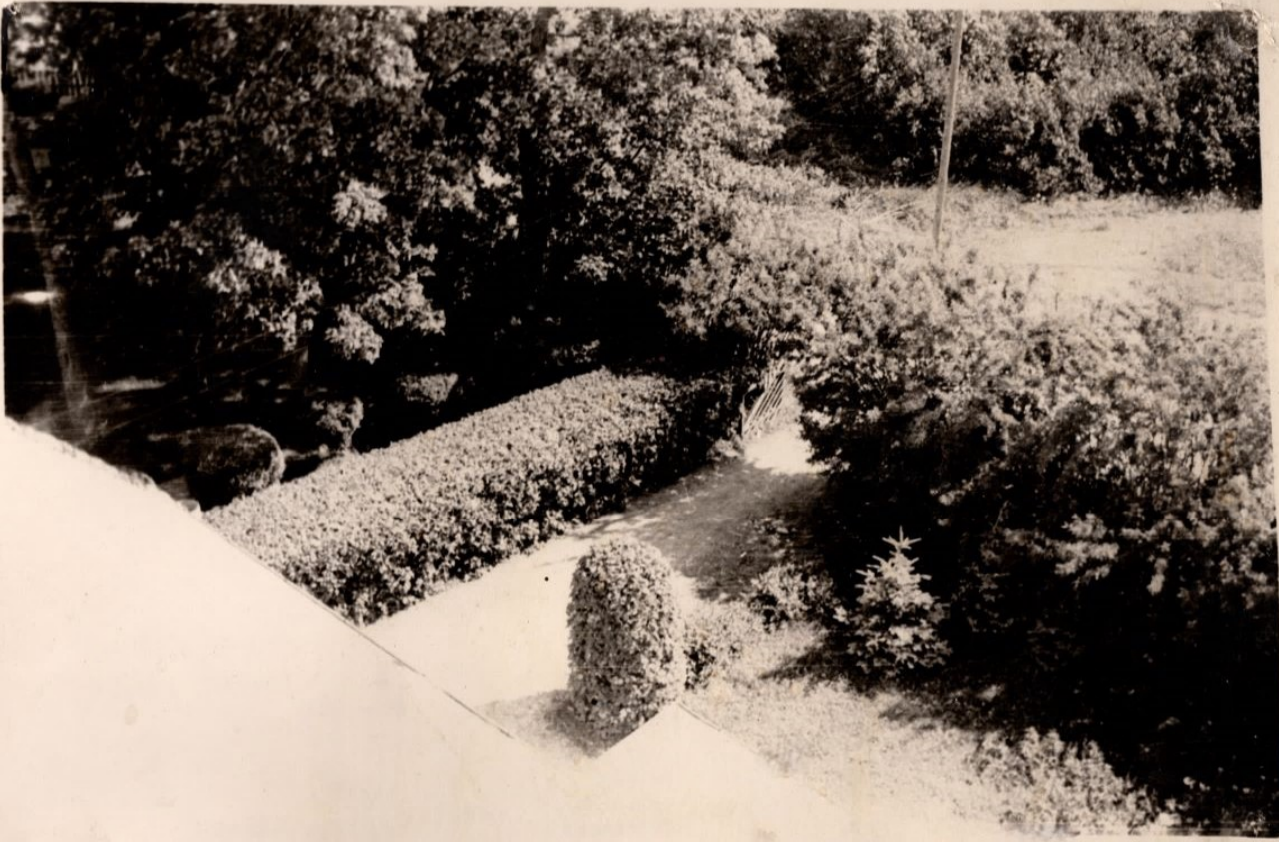
Joren Kvarnqvist
öretagare 1931-61 direktör 1932-58.

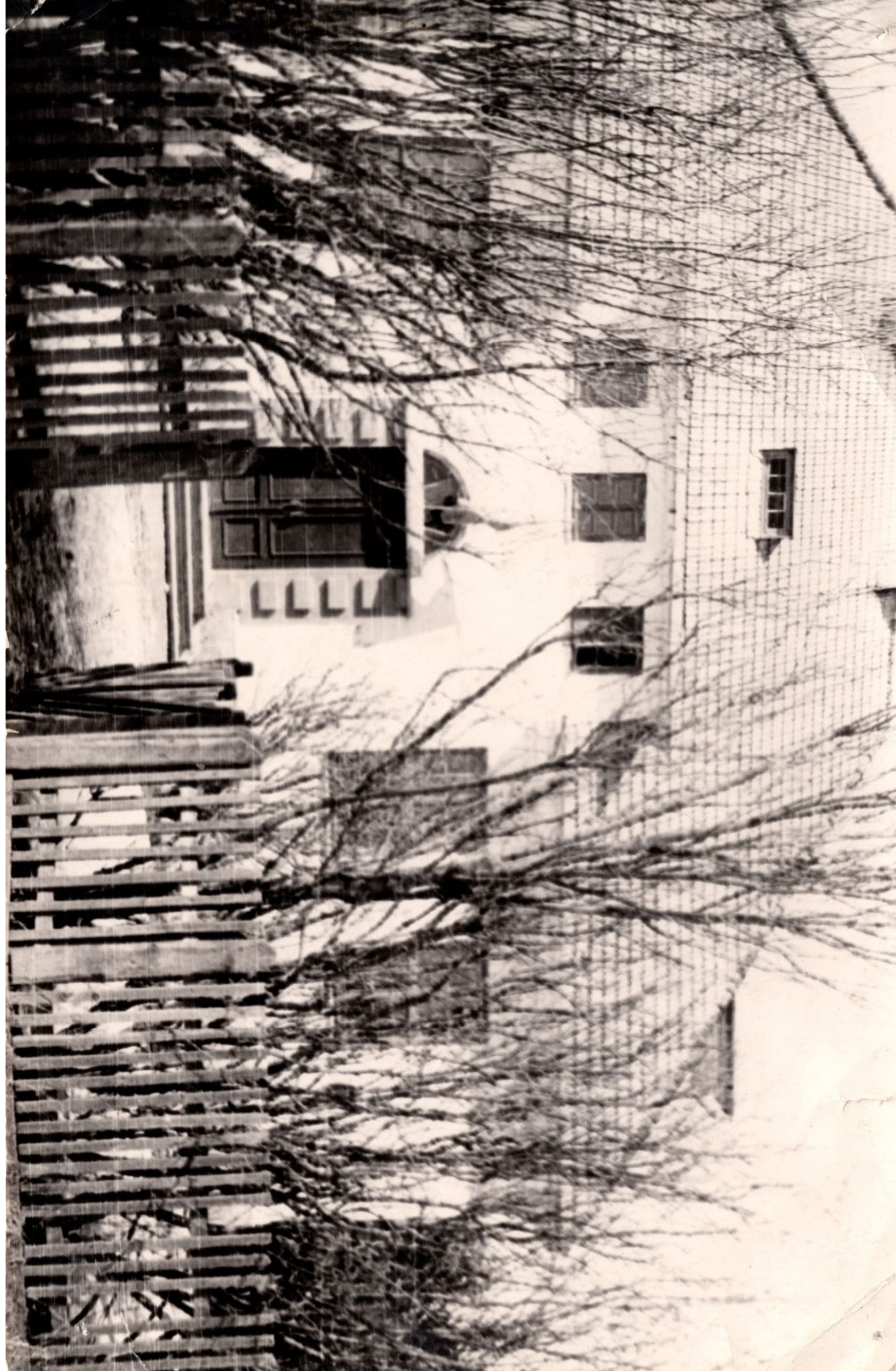
Hilja Ahtel
syyskuuhuhtaja 1945-1950

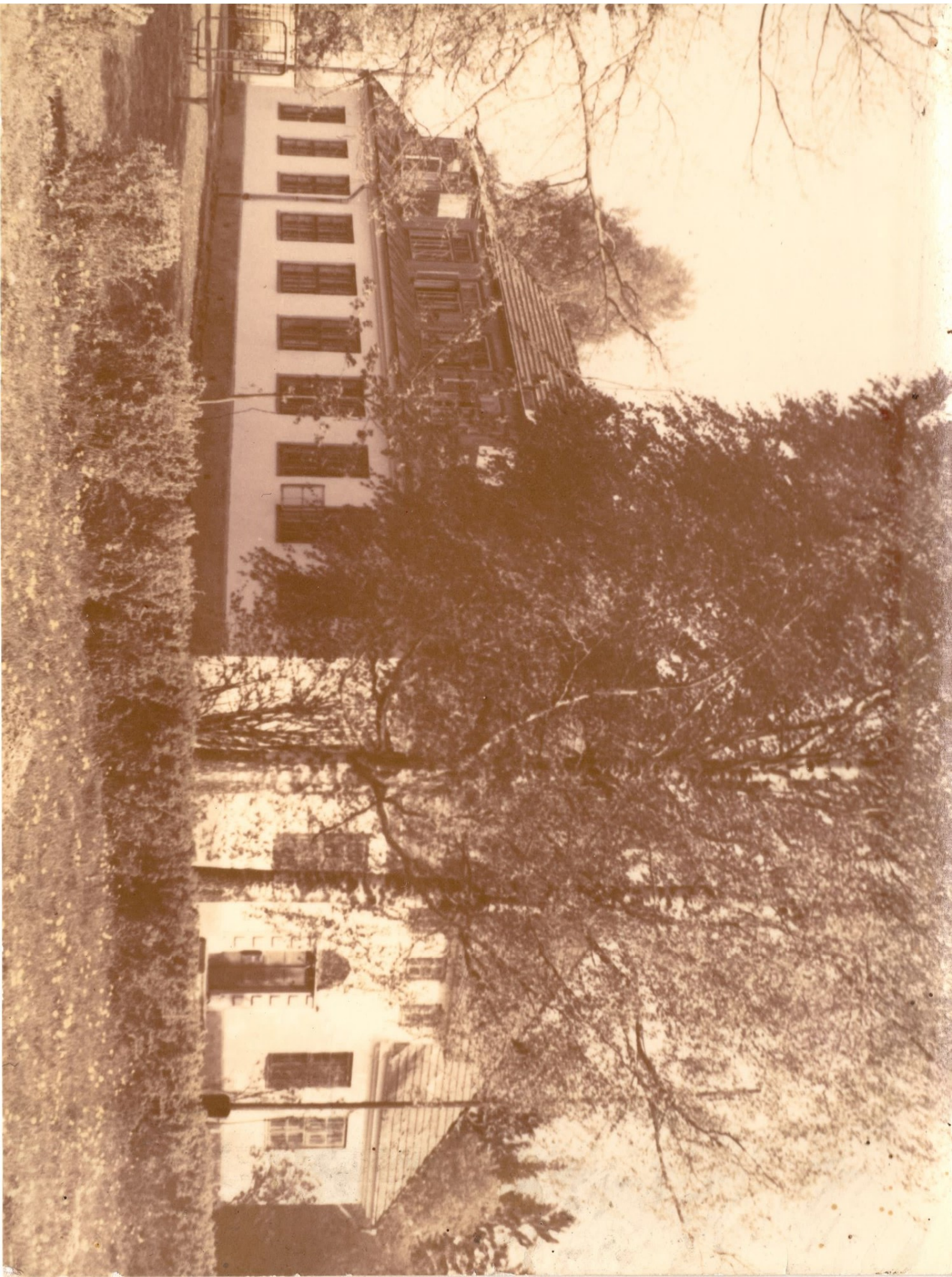

1949-50. ä-a. õpetaja
Lehti Masi
Jõnustonnad viilist. Saviarvua,
ÕP MARLI
Atindrek

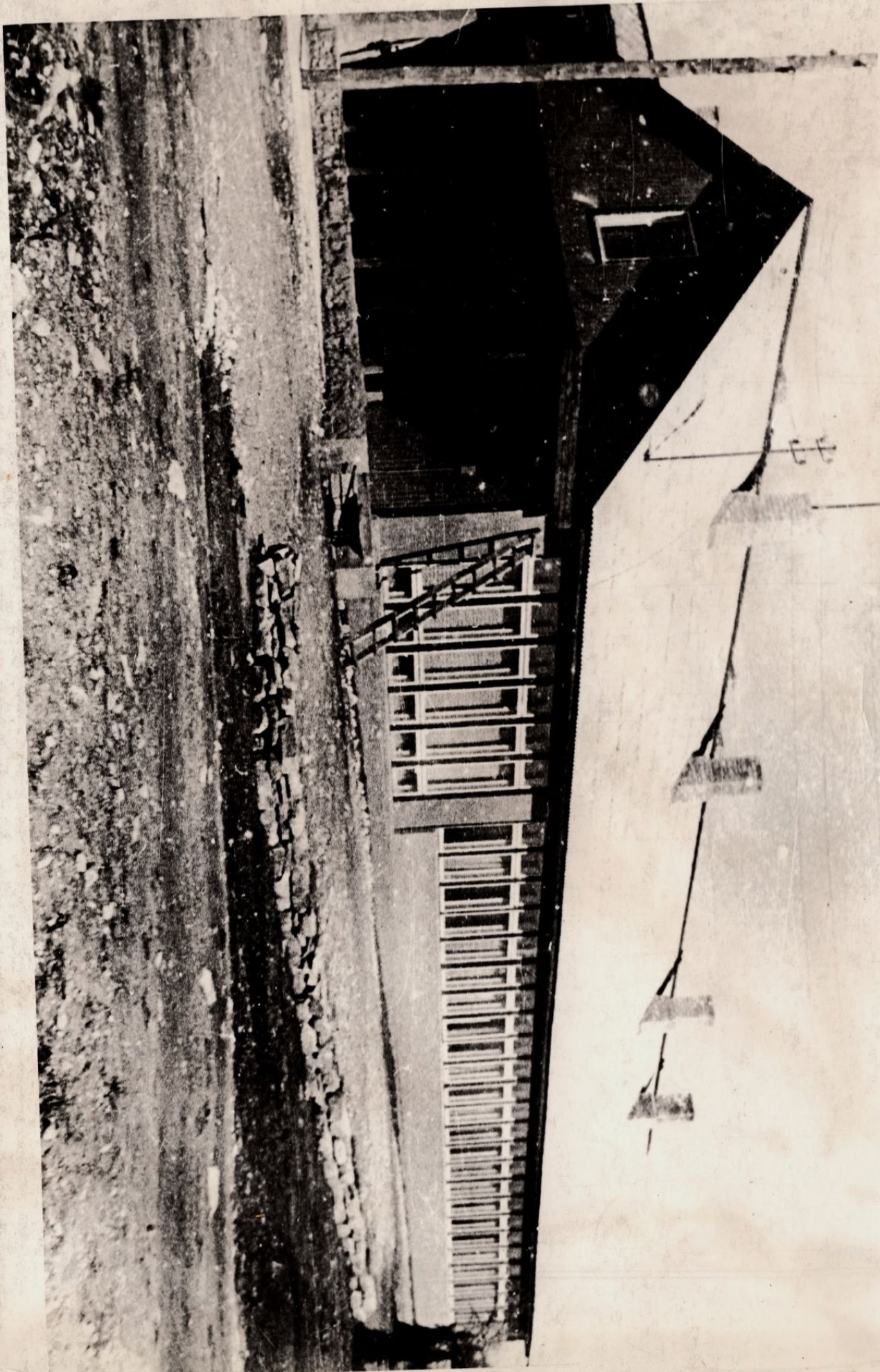

Haimre kooli eluaed

Mass intermooadilhoovine oolaites
1. sept. 1967. ov.

12 I. 62

Joshi elu Ten

